

kezés és színház közösségi élménye. Ha egy színház nem reflektál saját büféjére, akkor talán saját közösségi voltára sem. Ebből a szempontból izgalmasan kontrasztos a csíkszeredai, gyergyószentmiklósi, szatmári, kolozsvári, vásárhelyi, nagyváradi, sepsiszentgyörgyi, temesvári, székelyudvarhelyi színházak/büfék vallomásait olvasni.

Az összeállítás végén minden korábbi megszólalás elméleti keretet kap. Barbara Kirshenblatt-Gimblett tanulmánya a *Hogy nyer értelmet az étel az előadásban: az asztal és a színpad* címet viseli. Alternatív színháztörténetben gondolkodik, amikor az étel színházi jelenlétére figyel – az érzékek funkciójára-felbukkanására. Az étel, mondja, egyfajta specializáció során tűnt el a színházból – ez tehát azt is jelenti, hogy az étkezés szerves jelenléte a produkciókban valami régihez, eredetihez vezet vissza. Ugyanakkor azt is, hogy minden ilyen gesztus szubverzív és egyben lényegivé válhat. A szerző megközelítése egyszerre történeti és elméleti – a régi lakomáktól, szertartásoktól, rítusoktól indul, az ezekkel kapcsolatos, rendkívül tanulságos írásos nyomok után kutatva. Ezekben az eseményekben valamiképpen az étkezés az alap, ebbe szüremlenek be a színházi elemek. Mind ez a kortárs, huszadik századi kísérleti

koncepciókban is megjelenik, számtalan példa hozható a nagyvilágból Los Angelesztől Franciaorszáig. Annak a változatosságnak az érzékeltetésére, ahogyan az étel a színház részévé válhat, és fordítva, alighanem a tanulmány zárómondata a legalkalmasabb: „Míg a mindennapi életben az étel leginkább a cselekvésről és a viselkedésről szól, az asztal és a színpad kölcsönösségének hosszú története van. Egyik lehetséges módja annak, hogy az étel performatív funkciót nyerjen, az étel és az evés, illetve az evés és a táplálkozás szétválasztása, valamint az ételhez kapcsolódó különféle érzékszervi tapasztalatok diszartikulációja. A művészek nemcsak ezekkel a lehetőségekkel dolgoznak, hanem az ételhez mint anyaghoz és az ételhez mint eseményhez kapcsolódó folyamatokkal is. [...] Amiatt, ahogyan az érzékszerveket igénybe veszi, az étel sajátos kihívásokat és lehetőségeket nyújt a művészek számára, mind a látványos színházi hatásokban érdekelt, mind pedig a művészet és az élet közötti határvonalon dolgozók számára.”

A *Játéktér* összeállításában minden játék és minden komoly. Kimozdít, megmutat, leír, tanúvá alakít bennünket. Bevezet a színház intimitásába.

FILOLÓGIAI MORZSÁK

Vidám kínálgatás. Vendégségben Dsida Jenő asztalánál

■ Mózes Huba válogatása arra vállalkozik, hogy az életművet egy másik perspektívából láttassa: az első verskísérlettől a betegágyon született utolsó költeményig. Az olvasó így valóban asztalközösségbe kerülhet a költővel, nyomon követve pályájának keserűbb, édesebb valóságait.

A verseket keretbe helyezi két életrajzi csemegézés. A kötet elején arról

tájékozódhat az olvasó, hogyan élte meg a kolozsvári *Keleti Újság* szerkesztését a huszonnyolc éves költő. Egy 1935-ös lapszámból kiderül, hogy egykori magyartanárjának, Juhász Péternek köszönheti, hogy igazán megismerte a nyelvet, ő döbbsentette rá, hogy „a magánhangzóknak színük, a mássalhangzóknak keménységük, puhaságuk, simaságuk és érdekességük van”. Reményik

Sándor 1932-es levelében, a *Kóborló dél-után kedves kutyámmal* elolvasása után kijelenti, hogy szeretettel irigylí a párforrásába vett fiatal költőt, élete és írása ragyogó fiatalságáért. Megállapítja, hogy költőként beteljesedett bizonyosság, „inkarnációja az erdélyi irodalom jövődjének”. Mózes Huba felhívja a figyelmet, hogy a *Tízparancsolat*, bár „Töredék” alcímmel jelent meg a költő halála után, az ószövegségi kőtáblákkal való összeolvasása után kiderül, hogy semmi sem hiányzik belőle, a töredékesség csak látszat. A *Tükör előtt* című lírai regényében végakaratként megfogalmazott sorait: „Igy készülünk szelíd háborura, / mindig magunkért, soha mások ellen, / sőt párolunk és vásznakat szövünk, / s míg kisebbítnek, lassan megnövünk.”, Magyarország első női köztársasági elnöke beiktatási beszédében, mint a kötet előszavában mondja Mózes Huba, „nemzetstratégia rangjára emelte”.

Az életmű legnagyobb gyűjteménye (1075 vers) a Magyar Elektronikus Könyvtárban is elérhető, Láng Gusztáv és Urbán László gondozásában. (Alapkiadása: *Dsida Jenő összegyűjtött versei*. A szöveget gyűjtötte, gondozta, sajtó alá rendezte Láng Gusztáv és Urbán László. Savaria Univ. Press, Szombathely, 2008.) Ehhez képest a *Vidám kínálgatás* tematikusan rendszerezi a verseket, valamint eddig nem látottakat is kínál.

Az első tematikus ciklus a *Hálaadás*. Az *Igazgató Úr neve napjára* című költeménnyel indít, melyet a negyedik osztályos Dsida Jenő „Szerető tanítványa” aláírással, köszöntésként írt szeretett tanárának. Kötetben itt jelenik meg először, kéziratát a Szatmári Római Katolikus Egyházmegye honlapján lehet megtekinteni. A második vers, 1923-ból, *Bábel* címmel ugyancsak egyedi darabja a kötetnek, a 16 éves költő csodálkozik rá a nyelvek sokszínűségére. Ezek mellett a *IV. Károly, Mária* és az *Orkán* újak a Magyar Elektronikus Könyvtár gyűjteményéhez képest. A *Mária* költemény lábjegyzetében Mózes Huba megjegyzi, hogy Kosztolányi *Röpmája* egyik előképének is tekinthetjük. A *Hálaadás* költemény kezdősorai nagybetűsek, az

édesanyám szó minden esetben következetesen nagybetűs. Négy versszakba szedett, utolsó hét sora nincs külön leválasztva. További kisebb eltérések a versek szövegében: az *Estharangokban* a *bíborban* szó hosszú í-vel, a *Nagypénteki ima* egy vessző beékelésével: „En a világnak, / Sok-sok napon.” tér el Magyar Elektronikus Könyvtár szövegétől. A *Tizenkét éves...* versben nagy b-vel jelenik meg a *Biblia*. A *Kálvária*, *Az Evangélium* és *Tizenkét éves...* versek lábjegyzetében a szerkesztő a szóban forgó bibliai helyekre mutat, és összevetésre biztat az evangélium szövegével. A *tenger* című költemény szövegéből egy versszakot teljesen kihagy a kötet: „Tenger, Tenger! – kiáltom mély zúgással. / (Ám morajodban ez csak halk pehely-nesz) / Milliárd élet születik kebledben / és irigylem a sisakos búvárt, / mert a műhelyből semmit el nem rejtész.” Az *Ama napon* a *Keleti Újságban* jelent meg először, majd utolsó hét sora lemaradt az *Összegyűjtött versek* posztumusz kötetből, a jelen kötet újra tartalmazza. A *Könyörgés csodáért* versről megjegyzi, hogy *Erdélyi népemért* volt az eredeti címe. Az *Ének az egész világnak* költemény szövege több helyen is eltér helyesírásában: az *átáttetszón* és *keresztvilágnak* egybeírva, kötőjel nélkül, *ditirambbal* magyaros írással a *dythirambbal* helyett, „olyan az mint ha” helyett *mintha* jelenik meg, valamint minden esetben hosszú kötőjelek váltják a rövideket. A tematikus részt záróvers az *Itt van a szép karácsony finom* szava rövid i-vel jelenik meg.

A második tematikus rész a *Tündérmenet* címet viseli. Kisebbs változtatásokkal jelennek meg a szövegek. Csupán egy eltéréssel *A költő feltámadása* (*tárt ölü különírva*), a *Mese, mese, mátká...* („ritka volt / s az ég sötétkék” sora vessző nélkül), az *Aranyország, szerelem* (második sors végén nincs vessző), a *Laterna magica* (*vetítette* rövid i-vel), *Tündérmenet* (áhitat hosszú í-vel), az *Immáron ötvenhárom napja...* (*ott künt* külön írva), az *Esős éjszaka* (*sűrű* hosszú ú helyett), a *Csend a tavon* (*ifju poéta* rövid u-val) és a *Jegenyék* („A két jegenyét nézd csak a kert közepén:” sor

végén kettőspont vessző helyett). Két eltéréssel megjelenő szövegek: *Légyhullás* (füllés züllés helyett, *porba száradt* külön írva), *Öregek leszünk* (az első sor végén elmarad a vessző, a *jó barát* különírva), *Szőkevények a fák közt* (*ugye úgy-e* helyett, *minden egyes* különírva), *Az utcaseprő* (*dúdolván* hosszú ú-val, *rám köszönsz* különírva) *Amundsen kortársa* (zúzmarás hosszú ú-val, *északi-sarki* kötőjellel egybeírás helyett). A *Szerenád Ilonkának* versben több eltérés: *aranyba futó és eszembe jutó* különírva, *izéről* rövid i-vel, *vég nélküli* különírva. Az *Immáron ötvenhárom napja...* a *Szobor és drágakő* költeménnyel együtt megjelentek *Két vers Kuncz Aladárhoz* összefoglaló címmel a költő második verseskötetében. A 25 prózai alkotás szövegében több eltérés is felfedezhető: a *vadszőlő-levelek* kötőjellel, *nyílik nyílik* változat helyett, *ósvárázsló* egybeírva, „most lobban a láng legnagyobbat” sorban külön szóközzel szedve minden betű, *ó* indulatszó vesszők közé zárva, *dér verte* különírva, *mind mint* helyett, „Mi jön e tűz helyébe aztán?” sor vessző nélkül, „halk vigasz tán? kérdőjel kettőspont nélkül. A *Kóborló délután kedves kutyámmal* kiegészített alcímmel: *Lírai riport öt fejezetben* jelenik meg. Az *Útnak eredünk és szeretjük egymást* fejezetben megjelenő szövegi eltérések: *szép szemü* és *hű szívü* különírva, „gonddal gyűjtött kicsi könyvtár áll a szobámban:” sorba kettőspont beékelve, *rendőr bácsik* különírva, *múltkor* hosszú ú-val, „a Bükkerdő bús;” s „nem tudtam mire vélni;” sorokban kettőspont helyett vessző, *marcona képű* és *sűrű bozontu* különírva. A *Visszapillantunk a múltra s az rendkívül mulatságos fejezetben*: *csuda kedves* különírva, *utcán uccán* helyett, *elől* rövid ö-vel, *hátra maradnod* és *bús egyedül* különírva, *ábrándos szemű* különírva kötőjel nélkül, *hús ölü* különírva. Az *Őszintén megdicsérik az egész világot* fejezetben: *kívánatosan* hosszú í-vel, *kristály vizü* különírva, *színek* hosszú í-vel, *hajban hajba* helyett, *Pathétique Pathétique* helyett, *feltárt szívü* és *számot adáskor* különírva, *clývia* helyett

klívia, *amarillisz amaryllisz* helyett, *üres zsebü* különírva, *telt szívü* különírva kötőjel helyett, „költők, vándorok, remeték” sor kiegészítve a *költőkkel*, *nyűggel* hosszú ú-vel, *Tinti kutyájuk* és *ő maga* különírva. Az *Eközben a világ elalszik körülöttünk* fejezetben: *hűl* hosszú ú-vel, *csuhájú* hosszú ú-val, valamint *A macska fut mi pedig futunk utána* fejezetben: *nyílsebes* hosszú í-vel.

A harmadik rész az *Egyszerű vers a kegyelemről*. Néhány szövegi eltérés a következő versekben: *Reggeli rajz* (*lobog lebeg* helyett), *Nagycsütörtök* (*sűrű* hosszú ú helyett), *Sainte Thérése de Lisieux* (*halvány színü* és *kézen fogva* különírva, *pasztellfényü* egybeírva kötőjelezés helyett), *Vidám kínálgatás keresztényi lakomán* (*rubintos-nyelvű* hosszú ú-vel), *Jámbor beszéd magamról* (*mindig* a második i rövid), *Kánai menyegző* („csillagot szór, s zene-szüntén” sor vesszővel kiegészítve), *Sírvers* (*szörnyü* módon különírva), *Nyáresti áhítat* (címében és szövegében hosszú í-s az *áhítat*, *Úr* hosszú ú-val), *Február; esti hat óra* (*simítva* és *papírból* hosszú í-vel, *múlva* hosszú ú-val). A *Miért borultak le az angyalok Viola előtt* versciklus kiegészített alcíme: *Egy nyári alkonyat csodálatos története*. A Bevezetésben fellelhető eltérések: *családirtó* rövid i-vel, az *Első fejezetben*: *hunyt szemü* és *derűs kék* különírva, *gally* dupla ly-al, a *Második fejezetben*: *kín-dúlt* és *fúrta* hosszú ú-val, *harmat verte* különírva, a *Harmadik fejezetben*: *hunytam* rövid u-val, *irigy* rövid i-vel, *közül* hosszú ú-vel, *kábító* hosszú í-vel, a *Negyedik fejezetben*: „Mily furcsán hat e gép a tercinában!” sor végén felkiáltójel, *gyűlni* és *jókedvü* hosszú ú-vel, *búcsút* és *tanút* hosszú ú-val, *ízével* hosszú í-vel, *miképpen* dupla p-vel, *mindjárt mingyárt*, a *Hatodik fejezetben*: *sűrű sűrű* helyett, *csak azért* is különírva. Az *Egyszerű vers a kegyelemről* versnek utolsó előtti sorral kiegészítve: „Hogy hátrafordulok”. A *Hulló hajszálak elégiája* „Szegény alig öt centiméter” sorában helyett az *öt* szó jelenik meg a korábbi egy helyett.

A negyedik tematikus fejezet címe: *Húsvéti ének az üres sziklasír mellett*.

Néhány helyen eltérő versek: *Víz menti ballagás* (címében az első két szó különírással), *Vallomás* (kíviüled hosszú í-vel, kihülhet hosszú ú-vel), *Légyott* (szíve hosszú í-vel), *Húsvéti ének az üres sziklasír mellett* (szúrnám hosszú ú-vel), az *Arany és kék szavakkal* (szerelmem és virága szavak kisbetűsek), *A sötétség verse* (rozsdaleví egybeírva, jaj indulatszó vesszővel elválasztva, szívódik hosszú í-vel, Így dúdoló az utcán (címében utcán uccán helyett, valamint a dúdoló hosszú ú-vel, rekedt hangu különírva), *Hálógng nélkül...* (sűrű sűrű helyett), *A tó tavaszi éneke* (elbújtak hosszú ú-vel, este tájt különírva), *Tempломablak* (utcán uccán helyett, nemigen egybeírva, kíváncsi és mártír hosszú í-vel, hunyt rövid u-vel, itt lent különírva), *Út a Kálváriára* (lassúdan hosszú ú-vel, az angyalok megszólításként vesszők közé zárt), *Búcsú az elítéltől* (keserű és betűje hosszú ú-vel, ott künn különírva, bírónak hosszú í-vel). A *Zsol-tár* című vers a korabeli miserend lépéscsímájaként parafrazált 42. zsoltár, melyet az *Erdélyi Lapok*ban közölt, és kötetben most jelenik meg először. A *Psalmus Hungaricus* szövegének eltérései: *hunyon* rövid u-vel, a harmadik részben: *lehunyom* rövid u-vel, *szíve* hosszú í-vel, *úttársam* egybeírva, *ványadt* egy ny-vel, az ötödik részben: *trónja vesztett* és *porló csontu* különírva, a „minden egy magyart” sorban kiegészítve az *eggyel*, *szitottak* rövid i-vel.

Az ötödik tematikus fejezet: *Buzdítás könnyűsége*. A *Mint egy bolond csil-lag* vers címében egy került az *a* helyére, valamint keltezése is eltérő: a kötet szerint 1937. július 29. 1927 helyett, tehát a költő egyházi esküvője előtt írta két nappal. Több versben szövegi kiegészítés észlelhető: az *Éjjel a Maros partján* harmadik szakaszának plusz sora van: „virrasztok én”, a *Nyári kaland* „Tudtam lelkem már vetkezik” sora után megjelenik a „tudtam, hogy mi következik” új sor, valamint „hevertem, vagy szírom-hadon” sorában vagy kerül a *nagy* helyére. A *Tízparancsolat* című vers esetében az eddig olvashatatlannak vélt szó a *volta*: a „gyarló egész emberi

volta” sorban. Néhány helyen eltérő versek: *Esti teázás* (hunyt rövid u-vel), *Buzdítás könnyűsége* (mókusfarku egybeírva), *Éjjel a Maros partján* (falu rövid u-vel, sír és sírás hosszú í-vel), *Nyári kaland* (keserű és meseű hosszú ú-vel, csoda jó különírva), *Már majdnem elfeledted* (könnyü rövid ü-vel), *Elárul, mert világit* (gizgaz egybeírva kötőjelezés helyett, ott künn különírva), *Tízparancsolat* (a cím egybeírva, csengettyűt és gyűjts hosszú ú-vel, tanúságot hosszú ú-vel, szólít, szívedbe és kívánságot hosszú í-vel, még sincs különírva. A *Tükör előtt*, a költő által kötetbe rendezett versekkel együtt jelenik meg. A kötet utolsó három verse: *Miatyánk*, *Horváth néni*, *Lássuk, vajon itt...* - címük szögletes zárójelben jelenik meg.

Az utolsó tematikus rész az *Appendix*. A *versművesség műhelyéből igazi* ínyencségek tartalmaz. Az *utcaseprő* vers első változatát, a *Nagycsütörtök* vers alapváltozatát, valamint első főváltozatát. Többek között még két ajánlást olvashatunk: egyiket a *Kóborló délután kedves kutyámmal* című lírai riport elé, melyben bevallja a költő, hogy Tinti kutyájának felolvasta az alkotást, és tett is neki, ugyanakkor csak olyanoknak ajánlja, akik „különösen jókedvükben vannak, tehát bátrak, és mindent meg tudnak bocsátani”. A riport gépiratos másolati példányán Imbery Melindának ajánlja a „versművés mester”.

A kötetet keretbe zárja A *költő pályaképe*, melyben Mózes Huba néhány életrajzi adat mellett az eddigi gyűjteményeket sorolja fel, melyek a majdani kritikái kiadás alapjául szolgálhatnak.

A *Vidám kínálgatás* olyan fényben mutatja meg a Dsida Jenő életművet, amelyben látjuk megszületni és felnőni a költőt. Korai, eddig nem látott verseiben már fellelhető a később kibontakozó szeretetteljes, hálás, Krisztus iránt érdeklődő alkotó. Kabán Annamária (aki emlékére készült a kötet) olyan költőnek tartja, aki képes olvasóit a lélek legmagasabb régiójába magával ragadni. Assisi Szent Ferenc-i ihletettségu, a földit a transzcendens távlatba vonja soraiival.

Márton Eliz